

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת פקודי תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתק"י

שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה ע"כ. והנה בריאת העולם היתה בזכותו של משה, כדאיתא במדרש (ב"ר א-ד) בראשית ברא אלקים (א-א), בזכות משה שנקרא ראשית דכתיב (דברים לג-כא) וירא ראשית לו ע"ש. ואם כן בו' אדר נשלם תכלית הבריאה. והרי אמרו (מגילה י:) בהקמת המשכן, אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ. ואם כן נוכל להבין השמחה למעלה ביום לידת משה, שאז נשלם תכלית הבריאה. וכיון שבאבילות הקב"ה מתאבל שבעה ימים קודם, מכל שכן שבבוא יום שמחה, הקב"ה שמח שבעה ימים קודם, ועל כן משנכנס אדר מרבין בשמחה. וכשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, שבעה ימי אבילות קודם החורבן, כן משנכנס אדר מרבין בשמחה, שבעת ימי המשתה קודם שנולד בו משה. ושוב באה לאחר זה שבעת ימי שמחה קודם הנס של פורים, ועל כן יש לשמוח גם מתחלת החודש, שבשמים התחילה השמחה בכניסת חודש אדר.

*

ובפשטות נראה, כי יום תשעה באב הוא יום היותר עצוב מכל השנה כולה, יום חורבן בית חיינו. והנה מי ששרוי בטובה, שלא חסר לו כלום בעולמו, בעושר וכבוד ותענוג, אי אפשר לו להשתנות מיום ליום, להתעצב

בקע לגלגולת מחצית השקל בשקל הקודש לכל העובר על הפקודים וגו' (לח-כו). ולכאורה האי 'בקע' לגלגולת' נראה כמיותר, דהא סיים מחצית השקל לכל העובר וגו'. גם להבין שקורא את האדם בתואר 'גלגולת'.

הנה אנו נכנסים כעת בחודש אדר, ואיתא בגמרא (תענית כט.) כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה. ויש להבין למה נקטו שמחת אדר בדמיון כמו שממעטין משנכנס אב בשמחה, ולא די באמרם משנכנס אדר מרבין בשמחה. ונראה דלכאורה צריך ביאור בשניהם למה מתחילין מכניסת החודש, הלא חורבן הבית היה ביום ט' באב, ונס פורים היה ביום י"ד, ולמה יש חיוב מכניסת החודש. ובמעשה רוקח (שם) כתב לגבי תשעה באב טעמו, דאיתא במדרש (ב"ר לב-ז) ויהי לשבעת הימים והמבול היה על הארץ (בראשית ז-ז), אותן שבעת הימים התנהג הקב"ה אבילות על עולמו, שבשר ודם אינו יודע מה שעתיד להיות, לכך מתנהג אבילות אחר שימות המת, אבל הקב"ה יודע מה שעתיד להיות, התנהג אבילות מקודם ע"כ. אם כן מסתמא גם בחורבן בית המקדש התאבל מקודם שבעת ימים. וידוע שבו' באב נכנסו הגוים להיכל (תענית כו.), אם כן התחיל אבילותו בראש חודש אב, לכך משנכנס אב ממעטין בשמחה ע"ש. וכל זה יוצדק רק לגבי חודש אב, אבל למה משנכנס אדר מרבין כבר בשמחה.

ואולי יש לומר, דאיתא בגמרא (מגילה יג.) הפיל פור הוא הגורל (אסתר ג-ג), תנא כיון שנפל פור בחודש אדר

וביאורו הוא, כי לפעמים האדם חולה במחלה אנושה, והרופא אומר כי אין לו רפואה למחלה זו, ויש לחקור ולדרוש אולי יש חכם (פראפעסאר) שימציא לה רפואה. ולפעמים אומר שיש למחלה זו רפואה, אלא הוא נמצא במדינה אחרת, וצריכין להביא אותה לכאן. ובודאי שאופן השני רפואתו יותר בטוחה מאופן הראשון, כי הרפואה כבר בעולם, אלא שעומדת מרחוק וצריכין רק לקרב אותה. והנה באומות העולם מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה, כי בשעה שנחלה עדיין אין הרפואה מוכנת בעולם, ועל כן אין רפואתם קרובה לבוא, לא כן בישראל, הרפואה מוכנת כבר, שאינו מכה אותן אלא אם כן בורא להם רפואה תחלה, ולכן ישועתם קרובה לבוא יותר, כי הרפואה כבר נמצא כאן.

ויש לומר דוהו שאנו אומרים בתפלה (בברכת יוצר אור) בורא רפואות נורא תהלות, כי מצינו במיתת נדב ואביהוא, הוא אשר דבר ה' בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד (ויקרא ג-ג), וברש"י כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בצדיקים, מתיירא ומתעלה ומתקלס, אם כן באלו כל שכן ברשעים. וכן הוא אומר (תהלים סח-לו) נורא אלקים ממקדשיך, אל תקרא ממקדשיך אלא ממקודשיך (ובחים קטו: ע"כ. וכן מצינו בחטא מי מריבה דכתיב ויקדש בם (במדבר כג-ג), וברש"י כשהקדוש ברוך הוא עושה דין במקודשיו, הוא יראוי ומתקדש על הבריות ע"ש. ואם כן בשעה שהקב"ה מכה בני האדם על חטאיהם הוא 'נורא תהלות', מתיירא ומתעלה ומתקלס, אבל קודם שמכה אותן הוא 'בורא רפואות' שאינו מכה אותן עד שבורא להם הרפואה מקודם.

*

ולתפביר הדברים עוד יותר, מהו המעליותא שבורא רפואות מתחלה, דאיתא בגמרא (עבודה זרה נה.) יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם, משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני וכו', דכתיב (דברים כח-ט) וחליים רעים ונאמנים, רעים בשליחותן [שמייסרים את הגוף] ונאמנין בשבועתן ע"כ. הרי לנו כי

ולתמרמר ולבכות על חורבן הבית, ועל כן חייבו חז"ל לשנות את דרכו אט לאט, ומימי המצרים אין נושאים נשים וכו', ושוב מראש חודש אב ממעטין יותר בשמחה, ברחיצה ובלבישת בגדים חדשים, ושוב בשבוע שחל בו תשעה באב חמור עוד יותר, ושוב בערב תשעה באב שאין אוכלין שני תבשילין, וכיון שנשבר רוחו איזה ימים, יוכל ליכנס ליום התשעה באב לבכות ולקונן את חורבן בית מקדשינו.

ולעומת זה יום הפורים הוא היום היותר שמח מכל השנה כולה, עד שחייבו לבסם עצמו ביין עד דלא ידע. ומי ששרוי בצער, שחסר לו בריאותו או פרנסתו או נחת מבני ביתו, אי אפשר לו להכנס ליום הפורים להיות שמח, ולשנות עצמו מיום אחד למחרתו. על כן תיקנו חז"ל שיש להרגיל עצמו בשמחה מתחלת החודש, לפכח מרירותו לאט לאט, ואז בבוא יום הפורים יוכל להיות שמח וטוב לב. וכדי ליישב למה משנכנס אדר מתחילין כבר להרבות בשמחה, על זה אמר, שכשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, אם כי אקדומי פורענותא לא מקדימין (מגילה ה.), אף על פי כן חייבו חז"ל להרגיל עצמו לאט לאט למעט בשמחה, כדי שיוכל לקונן בבוא יום תשעה באב, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, כדי להרגיל עצמו שיוכל לשמוח ביום הפורים כדבעי.

*

והכתוב אומר, ויהי אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן וגו' (אסתר ג-א). ובגמרא (מגילה יג:) אחר מאי [בתר בגתן ותרש כתיב, וקא בעי הש"ס אחרי מאי, מה העיד עליו הכתוב שלא גידלו עד שבא מעשה הזה], אמר רבא אחר שברא הקדוש ברוך הוא רפואה למכה [העתידה לבוא לאחר זמן], דאמר ריש לקיש אין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה, שנאמר (הושע א-י) כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים [ואחר כך נגלה עון אפרים, על ידי מכה שאני מביא עליהן], אבל אומות העולם אינו כן, מכה אותן ואחר כך בורא להם רפואה, שנאמר (ישעיה יט-כב) ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא ע"כ.

ויהי בעצם היום הזה, כלומר אע"פ שאז לא היתה אלא זמן של רד"ו שנה לגלות מצרים, מ"מ זמן הקץ של ת"ל שנה דהיינו מדריגת ומדת העת רצון המיוחד לו, כבר היתה בעצם היום הזה של רד"ו שנה, כי נשתנה מדת סדר הזמנים להקדים המאוחר. וכן כיוצא בזה בגאולה העתידה אני ה' בעתה אחישנה, כלומר בעתה של הקץ האחרון, הוא המדה של עת רצון המיוחד לו בה, ג"כ אחישנה לגאולה קודם זמנה, כי אדלג על הקץ להקדים מדת העת רצון המיוחד לו לסדרה שלא במקומה קודם זמנו כדי למהר ולהחיש ישועה ע"ש באריכות ע"כ.

וזה המעליותא שיש בישראל, שבורא להם רפואה תחלה, שבעת שהיסורין יורדין יש כבר יום מוכן להרפואה, ואם כן יש כח בתפלה להקדים מזל אותו היום ליום מוקדם, ולהחיש הישועה. וכמו שמלפנים ממצרים גאלתנו, שהקדים הזמן של יום ההוא, כן מחלאים רעים ונאמנים דליתנו. לא כן האומות העולם לא נקצב להם מתחלה זמן רפואתם בעת שמכה אותם, וכיון שלא נקבע יום רפואה אי אפשר להקדימו, ורק מתחלה הוא נגוף ושוב ורפוא.

*

והנה בנס של פורים, ברא ה' מתחלה הרפואה קודם להמכה, שרק אחר מעשה בגתן ותרש גדל המלך את המן. ובאמת גם זמן רב קודם זה הקדים ה' את הרפואה, שהתחילה זאת בהריגת ושתי, ושוב בביאת אסתר לבית המלך, שזאת היתה שורש ההתחלה לישועתן של ישראל. והנה בהריגת ושתי כתיב (אסתר א-טז) ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים וגו', אשר לא תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש, ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה. ואמרו חז"ל (מגילה יב:) תנא ממוכן זה המן, ולמה נקרא שמו ממוכן, שמוכן לפורענות [עומד להיות תלוי] ע"כ. הרי לנו ההשגחה פרטית כי אותו רשע המן שהכה את ישראל בגזירותיו, הוא בעצמו ברא הרפואה מקודם, במה שדן את ושתי להריגה, ותבוא אסתר תחתיה. ולכן קראוהו כאן בתואר 'ממוכן', שבמעשה זו עצמו הכין פורענותו, שבהריגת ושתי נכנסה אסתר, ועבורה תלו אותו.

בשעה שהיסורין נשלחין יש כבר יום מוכן לרפואתה, שהרי אין הקב"ה מכה אותן אלא אם כן בורא להם רפואה תחלה. ומבואר במהרש"א (שם) שעל ידי תשובה תפלה וצדקה אפשר שיעברו היסורין לפני הזמן שנקבע להם ע"ש. וכן כתוב הגהות יעב"ץ (ראש השנה טז.) על מה שכתבו התוס' (שם ד"ה כמאן) כי מתי יחלה נגור, מתי יתרפא לא נגור ע"ש, כי על ידי תפלה אפשר שיצא מקודם.

ואנו אומרים (בתפלת נשמת) מלפנים ממצרים גאלתנו ה' אלקינו וכו', ומחלאים רעים ורבים ונאמנים דליתנו. ופירש מרן מוהרי"ד מבעלזא זי"ע, כי הגם שהחלאים הם נאמנים בשבועתן שלא יצאו ביום פלוני, מכל מקום בתפלה יכולין להקדים הזמן. והראיה שהלא ה' גזר אומר, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-ג), ואפילו הכי כאשר צעקו בני ישראל, וישמע אלקים את נאקתם (שמות ב-כב). וזהו שאומרים 'מלפנים ממצרים גאלתנו', שגאל אותנו מלפני הזמן שנקבע מתחלה, וכמו כן 'מחלאים רעים ורבים ונאמנים דליתנו', הגם שהם נאמנים בשבועתם לצאת רק בזמנם, על ידי תפלה יכולין להקדים הרפואה.

וביאורו הוא דבנזר הקודש על המדרש רבה (ג-ד) כתב ליישב מה שאמר הכתוב ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' ממצרים (יב-מא), והתמיהה מפורסמת שהרי לא היו במצרים אלא רד"ו שנה. וכן ליישב הא דכתיב בגאולה העתידה, אני ה' בעתה אחישנה (ישעיה ס-כב), ואמרו חז"ל (סנהדרין צח.) זכו אחישנה לא זכו בעתה. ולכאורה איפכא מיבעי ליה אחישנה בעתה, ואמאי כתיב מעיקרא בעתה והדר אחישנה, ותו דא"כ הול"ל בעתה או אחישנה.

וכתב דלפעמים בהיות צורך השעה בעולם לעורר מדה טובה ישועה ורחמים בעולם בעת זמן שאינו מוכן לו, אז בתבונה משנה עתים ומחליף את הזמנים, כלומר שהוא מחליף את המדות של סדר הזמנים, שהמדה טובה הראויה לשמש בזמן מאוחר לפי סדר צירוף האותיות, הוא מחליפה ומשנה סדרה להעמידה בזמן מוקדם. והיינו דכתיב בגאולת מצרים ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה,

ויש להוסיף במה שקראוהו 'ממוכן', כי הכתוב אומר (אסתר ו-ב) והמן בא וגו' לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו. ודרשו חז"ל (מגילה טז.) תנא לו הכין [לצורך עצמו] ע"כ. ופירש מרן מוהר"ש מבעלזא זי"ע, כי ענין הכנה לא שייך רק בדבר מצוה, כמו שאמרו (ביצה ב:) והכינו את אשר יביאו (שמות טז-ה), דסעודת שבת הוי סעודת מצוה, וסתם ששי חול, ויש להכין לקודש ע"ש. ואם היה העץ כדי לתלות עליו את מרדכי, אם כן הוי דבר עבירה ולא שייך ביה הכנה, ומדכתיב בפסוק לשון הכנה, למד התנא דהכין לו בעצמו, והוי דבר מצוה ע"כ. (הובא בתכלת מרדכי.) וכיון שבמעשה זו נגרם שיתלו את המן, דהוי דבר מצוה, שפיר נקרא כעת 'ממוכן', שהוכן לדבר מצוה.

*

אך באמת קדמה כבר הרפואה להמכה, הרבה זמן לפני הנס, דאיתא בגמרא (מגילה יג:) אם על המלך טוב יכתב לאבדם, ועשרת אלפים ככר כסף אשקול וגו' (אסתר ג-ט), אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים ע"כ. אם כן מצות נתינת שקלים הקדים ה', כדי לעצור ולבטל גזירת המן. וכתוב בבעל הטורים (ל-יד) מבין עשרים שנה ומעלה, סופי תיבות 'המן', שבא להכריע שקלם של המן ע"כ. הרי שהקדים הקב"ה הרפואה קודם להמכה, עוד בהיות ישראל במדבר.

והנה בזמן הנס תלו את המן, וגם עשרת בני המן תלו על העץ (אסתר ט-יד). אמנם היה חילוק בין תליית המן לתליית בניו, כי תליית המן היה בחייו, ונחנק המן בחבל

התליה (במדבר יב, יד-א). אמנם תליית בני המן היה אחר מיתתם, שהרגו אותם מתחלה בסייף, וניתלו על העץ קטועי ראש (תוס' חגיגה יא. ד"ה ברום, שבת צב. ד"ה אשתכח, ועוד). ויתכן לומר דכמו דמצינו בשמואל כשהרג את אגג, כתיב (שמואל א טו-לג) 'וישסף' שמואל את אגג, ובתרגום שהוא לשון בקיעה, שחלקו בחרבו כאילו היה בוקע עצים. וברש"י פירש שחתך ראשו לארבע חלקים ע"ש. כן על דרך זה הרגו את עשרת בני המן, ולכן היו קטועי ראש בתלייתם.

וכיון שמצות מחצית השקל היא הרפואה קודם להמכה, שהכריע את שקלי המן, וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, על כן אמר הכתוב במצוה זו, בקע לגלגולת מחצית השקל בשקל הקודש, שמצוה זו של שקלים הביאה ישועתן של ישראל, לבקוע הגלגולת של עשרת בני המן, וכמרומו בסופי תיבות מבין עשרים שנה ומעלה, שהקדים הקב"ה שקליהם לשקליו.

ובזה נראה לבאר הכתוב (ישעיה נא-א) שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות, כי באמת יש בזה חזיון גדול לכל אחד, שבכל עת צרה הישועה מזומנת לפניו, שהרי אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם הרפואה מתחלה. ובשעה שמשגרין היסורין כבר נקצב גם ישועתו שילכו בשעה פלוני. וכיון שכבר נברא הרפואה, שפיר יכולין בתשובה ותפלה וצדקה להקדים זמן הישועה עוד מקדם, כיון שהישועה כבר מוכנת, וצריכין רק לקרבו ולגלות אותה. וזהו שמרו משפט ועשו צדקה, 'כי קרובה ישועתי לבוא', הישועה כבר נמצא בעולם, אלא יש לקרבו ולהקדימו קודם הזמן, וצדקתי להגלות', יש רק לגלותה ולהוציאה מכח אל הפועל. ובוזה שישמרו משפט ויעשו צדקה יזכו לישועת ה' בקרוב.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' נחום יודא שווארץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	הרב ר' לוי יצחק לינדנער שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב	מוה"ר ר' שמחה ברייער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
מוה"ר ר' מנחם הערצאג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אברהם פערל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מוה"ר ר' אהרן משה פריעד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב